

RE'SEN EMEKLİLİK

Aydınlık Dergisi, 1 Nisan 2001

Yıldırım Koç

Türkiye'de sosyal devlete yönelik saldırının önemli unsurlarından biri, kamu kesiminin küçültülmesi ve kamu kesiminde istihdam edilen işçi, memur ve sözleşmeli personel sayısının azaltılmasıdır.

Kamu kesiminde çalışan işçiler, özel kesim işçileriyle karşılaştırıldığında, daha iyi ücrete ve diğer hak ve özgürlüklere sahiptir. Diğer bir deyişle, kamu kesiminde 1989 yılından başlayarak daha yüksek olan ücretler, özel kesim işçileri için bir özendirici işlevi yerine getirmektedir. Diğer bazı başka nedenlere de bağlı olarak, kamu kesiminde çalışanların sayısının azaltılması, yıllardır hükümetlerin sürekli olarak gündemindedir. IMF ve Dünya Bankası da bu talebi sürekli olarak gündemde tutmaktadır. Hükümetler, bir taraftan bu baskılara maruzken, diğer taraftan kendi yandaşlarına iş olanağı yaratmada kamu kesimini etkili bir biçimde kullanma çabası içindedir. Türkiye'de özellikle 1970'li yılların ikinci yarısında, Engels'in tabiriyle, kamu kesiminde bir "yapay proletarya" yaratılmıştır. Ancak bir zamanların iktidar destekçisi bu "yapay proletarya"sı, 1989 ve sonrasında Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinde başı çekmiştir.

Türkiye'de işçilerin iş güvencesi yoktur. Diğer bir deyişle, işveren, işçinin hizmet akdini feshederken, herhangi bir neden göstermek zorunda değildir. Ancak, kamu kesiminde sendikalaşmadan ve işçilerin siyasal alandaki etkinliklerinden kaynaklanan fiili bir iş güvencesi vardır. Kamu kesimi işvereni, yasal hakkı olmasına karşın, kolay kolay işçi çıkaramaz. Bu nedenle de kamu kesimi küçültülmek istendiğinde, yanlış bir biçimde "re'sen emeklilik" adı verilen uygulamaya başvurulur.

"Re'sen" sözcüğünün anlamı, "kimseye danışmadan, kendi başına doğrudan doğruya" demektir. Diğer bir deyişle, işveren, ilgili işçinin onayını almadan, emeklilik hakkını kazanmış işçiyi emekliye sevk etmektedir. Yasada böyle bir hak veya yetki yoktur. İşverenin yetkisi, işçiyi İş Yasası'nın 13. maddesine göre işten çıkarmaktır. Ancak bu çıkartma kamu kesiminde tepkiyle karşılandığı için, bürokratlar, "zorunlu veya zorla emeklilik" veya "re'sen emeklilik" kavramını üretmişlerdir.

Kamu kesiminde memur statüsünde çalışanların sayısını azaltmak için sözleşmeli personel statüsü yaygınlaştırılmıştı. İşçi statüsünde çalışanlar için de bu uygulama geliştirildi. Ancak, sendikaların ve işçilerin tepkisi karşısında, bu uygulama istenildiği kadar yaygınlaştırılmadı. Bugün ise durum farklı.

IMF ve Dünya Bankası, Türkiye'de sendikacılık hareketinin gelişmesinde ve gücünde, kamu kesimi işçilerinin katkısının çok iyi farkında. Özellikle son 12 yıllık dönemde kamu kesimi işçileri büyük mücadeleler gerçekleştirdiler, meşru kitle eylemleri geleneğini yarattılar. IMF ve Dünya Bankası, bu kesimden ve onların sendikalarından kurtulmak istiyor. Özelleştirmelerle bu bir ölçüde sağlandı. Ancak şimdiki darbe "re'sen emeklilik" yoluyla vurulacak. Günümüzde sendikalara yönelik saldırının ağırlık noktasını "re'sen emeklilik" oluşturuyor.

57. Hükümet, 8 Eylül 1999 tarihindeki Resmi Gazete'de yayınlanan 4447 sayılı Yasa ile emeklilik yaşı kadınlarda 58'e ve erkeklerde 60'a yükseltildi. Emeklilik yaşını yükselten hükümetin, "re'sen emeklilik" adı altında daha çalışma gücü ve yeteneğindeki insanları emekli etmesi de önemli bir çelişki.

Kemal Derviş tarafından hazırlanan acil önlemler paketinde, re'sen emeklilik uygulamasının yapılacağı şöyle ifade edilmektedir: "İşletmelerin verimliliği ve etkinliği dikkate alınarak, emekliliği gelmiş kamu işçileri her türlü kanuni hakları verilecek emekliliğe sevk edileceklerdir."

Günümüzde kamu kesimi işçilerinin ortalama kıdemi yaklaşık 19 yıldır. Buna göre, işçilerin üçte biri ile yarısı arasındaki bir bölümü, emeklilik hakkını kazanmış olmasına rağmen, işyerlerinde çalışmaya devam etmektedir. Bu uygulamanın gerçekleşmesi durumunda kamu kesiminde işçi sayısı yaklaşık yarıya inecektir. Bunun ardından yapılacak toplu sözleşme görüşmelerinde ise, böylesine zayıflatılmış bir güçle, hak alınabilmesi çok zordur.

IMF ve Dünya Bankası'nın sendikalara yönelik saldırısının günümüzdeki aracı re'sen emekliliktir. Tedbirler buna göre alınmalıdır.